

Danser

Van Colum McCann verschenen bij De Harmonie

Het verre licht
Alles in dit land
Danser
Zoli
Laat de aarde draaien
Vissen in de nachtzwarde rivier
Trans-Atlantisch
Dertien manieren van kijken
Brieven aan een jonge schrijver
Apeiogon

COLUM MCCANN

DANSER

Vertaling
Frans van der Wiel

De Harmonie Amsterdam

Voor Allison, voor Riva Hocherman,
en voor Ben Kiely, met mijn innige dank
voor jullie inspiratie en vertrouwen.

‘Wat wij, en zeker ik, zo vanzelfsprekend een herinnering noemen – dat wil zeggen een ogenblik, een voorval, een feit dat op een of andere manier is vastgelegd en daarmee aan de vergetelheid onttrokken – is eigenlijk een vorm van verhalen vertellen, die onafgebroken in de geest doorgaat en vaak met het *vertellen* verandert. Omdat te veel tegenstrijdige emotionele belangen er een rol in spelen, is het leven nooit helemaal aanvaardbaar en misschien is het de functie van de verhalenverteller om dingen zo te herschikken dat het acceptabeler wordt. In ieder geval liegen we met elke ademtocht als we over het verleden praten.’

WILLIAM MAXWELL,
So Long, See You Tomorrow

Wat tijdens zijn eerste seizoen in Parijs op het toneel werd gegooid:

tien honderdfrancbiljetten bij elkaar gehouden met een elastiekje;

een pakje Russische thee;

een manifest van het Front de Libération Nationale, de Algerijnse vrijheidsbeweging, als protest tegen de avondklok voor moslims na een reeks autobommen in Parijs;

narcissen gestolen uit de tuinen van het Louvre, zodat de tuinlieden 's avonds van vijf tot zeven moesten overwerken om te voorkomen dat de perken nog eens geplunderd werden;

witte lelies met onder aan de stelen centimes geplakt waardoor ze perfect verzwaard waren om het toneel te bereiken;

zoveel bloemen dat Henri Long, een toneelknecht die de bloemblaadjes na de voorstelling opveegde, op het idee kwam er potpourri van te maken, die hij op volgende avonden aan bewonderaars bij de artiesteningang verkocht;

een nerts mantel die op de twaalfde avond door de lucht
zeilde en maakte dat de vaste bezoekers op de eerste rij-
en een ogenblik dachten dat er een beest over hen heen
vloog;

achttien damesslipjes, een verschijnsel dat zich nog
nooit eerder in het theater had voorgedaan, de meeste
discreet in linten gewikkeld, maar minstens twee
exemplaren die in een uitzinnige opwelling waren uit-
gerukt – een ervan raapte hij na het laatste open doekje
op en hij bracht de toneelknechten in verrukking door
er opzichtig aan te ruiken;

een portretfoto van Joeri Gagarin, de kosmonaut, met
eronder een boodschap die luidde *Hoger, Rudi, Hoger!*

een serie papieren bommetjes gevuld met peper;

een kostbare munt uit de tsarentijd, opgegooid door een
émigré die het in een briefje had gewikkeld met de
woorden dat, mits hij zich niet gek liet maken, hij even
goed zou worden als Nijinski, zo niet beter;

tientallen erotische polaroidfoto's met de namen en te-
lefoonnummers van vrouwen erachter opgekrabbeld;

briefjes met *Vous êtes un traître de la Révolution*;

gebroken glas gegooid door communistische demon-
stranten, zodat de voorstelling twintig minuten moest

worden onderbroken om de scherven op te vegen, wat zo'n storm van verontwaardiging ontketende dat de Parijse afdeling van de Partij een spoedvergadering uitschreef vanwege de negatieve publiciteit die was veroorzaakt;

doodsbedreigingen;

hotelsleutels;

liefdesbrieven;

en op de vijftiende avond één lange vergulde roos.

BOEK EEN

1

SOVJET-UNIE

1941-1956

Vier winters. Door bergen sneeuw legden ze wegen aan met paarden die ze voortjoegen tot de paarden stierven, en daarna aten ze met grote droefheid het paardenvlees. De hospikken gingen de sneeuwvelden in met flesjes morfine onder hun oksels gebonden zodat de morfine niet zou bevriezen, en naarmate de oorlog duurde merkten de hospikken dat het moeilijker werd de aderen van de soldaten te vinden – ze teerden weg, stierven lang voordat ze werkelijk dood waren. In de loopgraven bonden ze de kleppen van hun oesjanka's strak om hun oren, stalen ze extra jassen, sliepen ze dicht opeen met de gewonden in hun midden zodat die de meeste warmte kregen. Ze droegen gewatteerde broeken, vele lagen ondergoed en maakten soms grappen dat ze hoeren als een das om hun nek zouden binden. Na enige tijd deden ze hun laarzen niet meer zo vaak uit. Ze hadden andere soldaten gezien – bevroren tenen die ineens van hun voeten vielen – en kregen het gevoel dat ze de toekomst van iemand konden voorspellen aan zijn manier van lopen.

Als camouflage knoopten ze twee witte boerenhemden aan elkaar om over hun jas te dragen, maakten

koordjes van schoenveters, trokken de capuchon ermee dicht en konden zo uren onzichtbaar in de sneeuw liggen. De terugstootvloeistof in hun geschut bevroor. De slagpinveren in hun machinegeweren versplinterden als glas. Als ze bloot metaal aanraakten, bleef het vel van hun handen plakken. Ze maakten vuren aan met houtskool, gooiden keien in de as en haalden de stenen er later uit om hun handen te warmen. Ze ontdekten dat als ze poepten, wat niet vaak gebeurde, ze in hun broek moesten poepen. Ze lieten het daar zitten tot het bevroor, gooiden het eruit zodra ze beschutting hadden gevonden en toch stonk er niets, zelfs hun handschoenen niet, totdat de boel ontdooide. Om te pissen, schoven ze zakken van wasdoek in hun broek zodat ze zich niet aan de buitenlucht hoefden bloot te stellen en ze leerden de warmte van de pizak tussen hun benen te koesteren en soms hielp de warmte hen aan vrouwen denken, tot de zak bevroor en ze weer verloren waren, in een dom sneeuwveld verlicht door vlammen van een olieraffinaderij. Ze keken uit over de steppe en zagen de lichamen van medesoldaten, doodgevroren, een hand in de lucht; een knie in een spalk, baarden wit van de vorst en ze leerden de kleren van de doden te stelen voordat ze er voorgoed in verstijfd waren en dan bogen ze zich voorover en fluisterden: Neem me niet kwalijk, kame-raad, bedankt voor de tabak.

Ze hoorden dat de vijand de doden gebruikte om wegen te maken, de lijken neerlegde omdat er geen bomen meer waren en ze probeerden niet te luisteren als er geluiden over het ijs aanwaaiden, een band die op bot

stuitte, verder ging. Er was nooit stilte, de lucht droeg alle geluiden aan: de verkenningspatrouilles op ski's, het suizen van de elektriciteitsmasten, het fluiten van de mortieren, een kameraad, die om zijn benen, zijn vingers, zijn geweer, zijn moeder gilde. 's Ochtends warmden ze hun wapens op met een lichte lading, zodat de loop niet bij het eerste salvo van de dag in hun gezicht uiteen spatte. Ze wonden koeienhuid om de handvatten van het luchtafweergeschut en bedekten de gleuven van hun machinegeweren met oude hemden tegen insneeuwen. De soldaten op ski's leerden al glijdend in zitstand te duiken en hun granaten zijdelings te werpen; zodat ze konden verminken terwijl ze oprukten. Ze vonden de resten van een T-34 of een ambulance of zelfs een vijandelijke Panzer en zeefden de antivries in het koelfilter van hun gasmasker en werden zo dronken. Soms dronken ze zoveel dat ze na een paar dagen blind werden. Ze smeerden hun geschut met zonnebloemolie, niet te veel op de slagpinnen, net genoeg op de veren, en veegden het overvloedige vet aan hun laarzen zodat die niet zouden barsten en het grimmigste weer zouden binnenlaten. Ze tuurden naar de munitiekisten om te zien of een fabrieksmeisje in Kyjiv of Oefa of Vladivostok een hartje voor hen had gekrast, en al had ze dat niet dan was het toch zo, en dan ramden ze de munitie in hun Katjoesja's hun Maxims, hun Degtjarevs.

Tijdens het terugtrekken of oprukken bliezen ze met een honderdgrams patroon een greppel in de grond om hun leven te redden, als ze hun leven nog de moeite van het redden waard vonden. Ze deelden sigaretten